

УДК 338.24:637

Т. Є. Воронкова,
к. е. н., доцент, проф. кафедри бізнес-економіки,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ
Л. А. Маслюк,
магістр, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

T. Voronkova,
Candidate of Sciences, Associate Professor of Department of Business Economics,
Kyiv National University of Technologies and Design
L. Maslyuk,
master, Kyiv National University of Technologies and Design

THE EFFICIENCY IMPROVEMENT OF LIGHT INDUSTRY'S ENTERPRISES' ACTIVITY IN MARKET RELATIONS

У статті розглянуто основні проблеми економічного розвитку підприємств легкої промисловості в Україні, а також проблеми аналізу ефективності виробництва. Надано методичні рекомендації стосовно покращення стану підприємств. У статті висвітлено основні поняття ефективності роботи підприємства і поняття ринкових відносин. Розглянуто групи показників системи економічної ефективності діяльності та визначено основні шляхи підвищення ефективності роботи підприємства.

The article shows the main problems of economic development of light industry's enterprises in Ukraine, as well as problems of production efficiency' analysis. It contains the methodical recommendations of improving the enterprises' conditions. The basic concepts of efficiency of enterprise's activity and market relationships are considered in the article.

The groups of indicators of economic performance efficiency system are shown and the basic ways of efficiency improvement of enterprises' activity are determined.

Ключові слова: ефективність, напрями підвищення ефективності роботи підприємства, ринкові відносини, розвиток підприємства.

Key words: effectiveness, efficiency areas of the company, the market, the development of the company.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Пріоритетним завданням сьогодні для України є розбудова сильної економіки. В умовах ринкової економіки одним із актуальних питань для керівників підприємств є формування економічного механізму спроможного забезпечити ефективність управління та конкурентоспроможність підприємства. Механізм управління розглядають як складову частину системи управління, що забезпечує дієвий вплив на фактори, стан яких обумовлює результат діяльності об'єкта управління. Впровадження ефективного механізму управління діяльністю підприємства є одним з основних шляхів підвищення ефективності виробництва.

У сучасних умовах стан функціонування і розвитку швейних підприємств України досить складний. Це зу-

мовлено низкою проблем, характерних для легкої промисловості загалом. Основними серед них є висока частка імпортованих товарів, несприятливі умови для залучення інвестицій; недостатність фінансування науково-дослідних робіт, відсутність у значної частини підприємств ефективного управління тощо. Вирішення зазначених проблем потребує комплексного розв'язання, з боку як держави, так і самих підприємств [1].

За оцінками експертів ринок одягу та взуття входить до 20 найрозвинутіших ринків України, українці витрачають на взуття та одяг приблизно 30—40% свого місячного доходу, що перевищує показники в країнах Західної Європи. Але, на жаль, легка промисловість на сьогоднішній день перебуває у незадовільному стані. Навіть можна сказати, що криза в легкій промисловості вже

давно стала аксіомою. Частка обсягу реалізованої продукції підприємств легкої промисловості є незначною у загальному підсумку продукції вітчизняної промисловості і складає 0,7—0,8 % [2].

Підвищення ефективності підприємства в сучасних умовах економіки України пов'язане з удосконаленням інноваційно-технічного, організаційного та фінансового менеджменту, господарського механізму в цілому на рівні підприємств, корпорацій, асоціацій, державних комітетів, міністерств тощо. Звичайно існує безліч конкретних шляхів збільшення ефективності діяльності різних суб'єктів, із найважливіше практичне значення мають наступні [8]:

- вибір ефективних форм і методів підприємницької діяльності;
- активізація і підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг) підприємств;
- стабільність державної економічної і соціальної політики, спрямованої на підтримку підприємництва;
- позитивна суспільна думка по відношенню до підприємців і підприємництва;
- пільговий податковий режим, який забезпечує дійові стимули для підприємництва;
- існування ефективної системи захисту інтелектуальної власності, дія якої розповсюджується не лише на винаходи, але і на всю продукцію, новаторські ідеї, концепції і методи ділової активності

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та практичні дослідження діяльності підприємств легкої промисловості були висвітлені в наукових працях Плотніченко І.Б. [1], Фаріон Н.О. [2], Мельник М.І., Яремчук Р.Є. [5], Паливоди О.М. [7], Бреус С.В.; Бичковської Ю.О. [10] та інших. Ці вчені займалися питаннями розвитку легкої промисловості України, їх ролі та місця в національній економіці, розробкою механізму забезпечення конкурентоздатності та інвестиційної привабливості підприємств. Ними було окреслено основне коло проблем, які є характерними для підприємств легкої промисловості, а також надано рекомендації щодо їх розв'язання.

Однак нестабільність та невизначеність сучасних економічних умов функціонування підприємств потребують подальшого дослідження і визначення адекватних вимогам сучасності шляхів стабілізації та можливо-го підвищення ефективності їх роботи.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета статті полягає у виявленні місця підприємств легкої промисловості в національній економіці, ролі в економіці західних країн, зважаючи на їх конкурентоспроможність. Також розглядаються можливі заходи щодо покращення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ефективність виробництва — це узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за

певний проміжок часу. Загальну економічну ефективність виробництва ще називають загальною продуктивністю виробничої системи. Загальна методологія вивчення економічної ефективності полягає у відношенні результату виробництва до затрачених ресурсів (витрат), тобто одержаного економічного ефекту до витрат на його досягнення [6]. Ефективність за Мочерним С.В. — це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат [3]. Ефективність виробництва — категорія, яка характеризує віддачу, результативність виробництва. Вона свідчить не лише про приріст обсягів виробництва, але й про те, якою ціною, якими витратами ресурсів досягається цей приріст, тобто свідчить про якість економічного зростання [4].

Ринкові відносини — це відносини і зв'язки, які складаються між продавцями і покупцями в процесі купівлі-продажу товарів.

Суб'єктами ринкових відносин є споживачі, виробники і постачальники ресурсів.

Споживачами виступають ті суб'єкти, які мають гроші: підприємці, наймані працівники, дрібні товаровиробники, пенсіонери, учні та студенти. Таким чином, суб'єктом ринкових відносин виступає майже все населення країни. За умов ринкової економіки, щоб споживати, потрібно спочатку купити на ринку [13].

Надалі розглянуто стан легкої промисловості в Україні в складних сучасних умовах з метою виявлення слабких і сильних сторін в діяльності вітчизняних підприємств.

Станом на 01 березня 2015 року легка промисловість нараховує понад 2500 підприємств, з яких тільки 31,3% є економічно активними, 53,4% — банкрути, 15,3% — економічно неактивні.

За 6 місяців 2016 року найбільше до країн ЄС зросло постачання продукції легкої промисловості (на \$38,1 млн) [17].

У текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів індекс промислової продукції становив 99,7%, у т.ч. у текстильному виробництві та виробництві одягу — відповідно по 102%, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів — 89%. За січень 2016р. вироблено 7,4 млн м² тканин вовняних, бавовняних, із ниток синтетичних та штучних, 242 тис. костюмів, комплектів, піджаків, блейзерів, суконь, спідниць, спідниць-брюк, брюк, комбінезонів та напівкомбінезонів, бриджів та шортів, трикотажних машинного або ручного в'язання, жіночих та дівчачих, 3,9 млн пар колготок, панчіх, шарпеток та виробів панчішно-шарпеткових інших, трикотажних машинного та ручного в'язання, 1,5 млн пар взуття.

За експертними оцінками, від 65% до 90% експорту одягу та взуття з України до країн ЄС у минулі роки здійснювалося за схемами толінгу — переробки давальницької сировини, коли підприємство продавало не готову продукцію, а послугу з її виготовлення. Встановлення нульового мита дозволить збільшити оплату цих послуг і поліпшить умови для експорту української продукції.

Відповідно до Угоди про асоціацію Україна та Європейський Союз скасовують мита на імпорт більшості

видів своєї продукції. При цьому з 23 квітня 2014 року ЄС у межах автономного преференційного торгового режиму в односторонньому порядку низив мита майже на весь асортимент продукції з України. Мита ж на імпорт європейських товарів в Україну зменшуватимуться поступово, протягом 3—10 років, починаючи з 1 січня 2016 року, що призведе до поступового зростання конкуренції на внутрішньому ринку — підприємства матимуть час на адаптацію виробництва під вищі стандарти якості [10].

На сьогодні в зоні АТО ситуація є дуже складною: більшість підприємств не здійснюють діяльність, багато із них після обстрілів виявилися зруйнованими. Одиниці змогли вивезти лінії устаткування до безпечної зони. Зовнішньоекономічна діяльність у цих регіонах порушена, а зв'язок із внутрішнім ринком України підтримується лише за старими напрацюваннями, зв'язками.

Деяка частина підприємств українських підприємств продовжує працювати на експорт, виконуючи контракти з давальницької сировини. Якщо взяти результати діяльності підприємств легкої промисловості, то в 2014 р. спостерігалось зростання виробництва лише на 5,9%, а за результатами 2015 р. зростання досягло 23,7%. Головна причина полягає в тому, що сьогодні багато підприємств України працюють на виконання волонтерських і тендерних замовлень з пошиття продукції для зони АТО — обмундирування, одяг, військові аксесуари. На жаль, ситуація за цими замовленнями має вигляд броунівського руху в силу того, що відсутня централізована політика в сфері тендерних закупівель [11].

Однією із основних причин важкого стану підприємств легкої промисловості, окрім кризи в економіці країни загалом, є висока матеріаломісткість легкої промисловості в Україні. Зважаючи на відсутність достатньої кількості власної сировини для виробництва продукції, підприємствам галузі доводиться її імпортувати за світовими ринковими цінами, що в результаті й відображається на високій собівартості виробленої в Україні продукції. Як наслідок, товари легкої промисловості українського виробника є високоякісними, але дорожчими за іноземні, що не дозволяє дієво конкурувати з дешевими китайськими імпортними товарами та європейським "секонд-хендом", який в значних обсягах ввозиться в Україну за мінімальними фіксованими податками без належних сертифікатів і стандартів якості [5].

За даними Кабінету Міністрів України, у нашій країні готовий одяг і хутрові вироби сьогодні виготовляють 6 тис. підприємств. При цьому діяльність більшості з них на 80—90% ґрунтується на давальницьких схемах. Основними партнерами в операціях з давальницькою сировиною були країни Європи — Німеччина, Данія, Польща, Бельгія, Італія. Варто зазначити, що виробництво одягу — це галузь, де малий і середній бізнес перебувають у більш вигідному становищі, ніж великий.

Вітчизняна швейна промисловість перетворилася на пошивочний цех для багатьох відомих світових виробників одягу. 50% виготовлених в Україні плащів і костюмів з брендовими етикетками виїжджають за кордон.

Майстерність українських кравців вже оцінили британські компанії New Look, Marks & Spencer, Next, Laura Ashley і Top Shop, іспанська Zara, нідерландська Mexx, німецька Triumph, американська VCBG, заснована в

США і яка стала міжнародною Esprit, а також ряд інших світових брендів, які розміщують замовлення в Україні за схемою давальницької сировини.

Цікаво, що з-за кордону поставляється все — від тканини та ниток до бірок, цінників і упаковки. Вітчизняні фабрики виконують замовлення і відправляють до Європи і США вже готові вироби. Костюми для Hugo Boss виготовляє в тому числі і вінницька фабрика Володарка, а раніше для бренду шили київські фабрики "Дана" і "Юність".

Співпраця із закордонними замовниками не тільки допомогла вижити вітчизняній легкій промисловості, а й дозволила їй долучитися до світових технологій, а також провести модернізацію обладнання. Сьогодні оснащення українських фабрик, на думку експертів, відповідає європейському рівню.

Водночас учасники ринку нарікають на те, що налагодити власне виробництво і відмовитися від давальницьких схем вдається лише одиницям, і цьому заважають надмірні податки, а також неможливість конкурувати з великою кількістю дешевих неякісних товарів, що потрапляють на український ринок в якості напівлегального імпорту та контрабанди.

Крім того, бар'єром підприємці називають і невідповідні умови співпраці, які диктуються українськими торговельними мережами, а передусім — відсутність вітчизняної сировинної бази.

Тобто українськими підприємствами продукція виготовляється для багатьох відомих світових виробників одягу. У зв'язку з чим за даними Української асоціації легкої промисловості, 85% виготовлених в Україні суконь, плащів і костюмів з брендовими етикетками експортуються за кордон.

Самостійно продавати речі, зшиті з давальницької сировини, українські фабрики не мають права. Партнери суворо контролюють витрату матеріалів і фурнітури, а передбачені в договорах штрафи за використання іноземної торгової марки сягають сотень тисяч євро. Після того як партія готового одягу відправляється замовнику, викрійки, лекала і вся супровідна документація знищуються — за цією процедурою стежить представник іноземного бренду. В Україні залишається лише отриманий досвід [12].

Ситуація з імпортною сировиною особливо погіршилася в останні роки через різке знецінення гривні. Якщо з 2010 р. по 2013 р. курс гривні був стабільний, то за 2014—2015 рр. гривня знецінилась відносно долара в 2,5 рази.

Висока собівартість вітчизняних товарів легкої промисловості обумовлює їх низьку конкурентоспроможність за ціною. Через те, що вітчизняний споживчий ринок для українських виробників залишається закритим, то їм не залишається нічого іншого, як продовжувати працювати за толінговою схемою.

Окрім згаданої вище сировинної залежності від іноземних постачальників, на вітчизняних підприємствах спостерігається значний знос виробничих фондів. Крім того, більша частина виробничих фондів є застарілою. Використання застарілого устаткування, яке потребує великих енергозатрат, веде до збільшення собівартості продукції. А це в свою чергу призводить до послаблення конкурентних позицій підприємств на ринку, і, як наслідок, до їх збитковості, і навіть банкрутства [2].

Процес виробництва на будь-якому підприємстві здійснюється за належної взаємодії трьох визначальних його чинників: персоналу (робочої сили), праці та предметів праці. Використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства продукує суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги. Це означає, що, з одного боку, мають місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого — результати виробництва (діяльності), які залежать від масштабів застосовуваних засобів виробництва, кадрового потенціалу та рівня його використання.

Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожен одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці. Кількісне вираження цього критерію відображається через систему показників економічної ефективності виробництва. Ця система містить такі групи показників:

1) узагальнюючі показники економічної ефективності виробництва (рівень задоволення потреб ринку, виробництво продукції на одиницю витрат ресурсів, витрати на одиницю товарної продукції, прибуток на одиницю загальних витрат, рентабельність виробництва, народногосподарський ефект від використання одиниці продукції);

2) показники ефективності використання живої праці (трудомісткість одиниці продукції, відносне вивільнення працівників, темпи росту продуктивності праці, частка приросту продукції за рахунок росту продуктивності праці, коефіцієнт ефективності використання робочого часу, економія фонду оплати праці, випуск продукції на 1 грн. фонду оплати праці);

3) показники ефективності використання основних виробничих фондів (фондовіддача основних фондів, фондомісткість продукції, рентабельність основних фондів, фондовіддача активної частини основних фондів);

4) показники ефективності використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість продукції, матеріаловіддача, коефіцієнт використання найважливіших видів сировини і матеріалів, витрати палива і енергії на 1 грн. чистої продукції, економія матеріальних витрат, коефіцієнт вилучення корисних компонентів із сировини);

5) показники ефективності використання фінансових коштів (коефіцієнт оборотності обігових коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносне вивільнення обігових коштів, питомі капіталовкладення, капіталовкладення на одиницю введених потужностей, рентабельність інвестицій, строк окупності інвестицій);

6) показники якості продукції (економічний ефект від поліпшення якості продукції, частка продукції, яка відповідає кращим світовим і вітчизняним зразкам, тощо).

Основні чинники підвищення ефективності виробництва — це підвищення його технічного рівня, вдосконалення управління, організації виробництва і праці, зміна обсягу і структури виробництва, поліпшення якості природних ресурсів та інші [14].

Головною метою оцінки ефективності діяльності підприємства є виявлення можливості його подальшо-

го розвитку, визначеного за результатами повного аналізу фінансово-господарської діяльності. Тому найважливішим завданням функціонування сучасного підприємства є підвищення ефективності його діяльності за рахунок більш повного використання його внутрішніх резервів та системна розробка шляхів підвищення ефективності діяльності. Під шляхами підвищення ефективності діяльності підприємства розуміють сукупність конкретних заходів щодо покращення ефективності виробництва [15].

Система показників ефективності має [16]:

— відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві;

— створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва;

— стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві;

— забезпечувати інформацією стосовно ефективності виробництва всі ланки управлінської ієрархії;

— виконувати критеріальну функцію.

Ключовими факторами успіху підприємств, що характеризують сектор пошиття одягу, вважають якість швейної продукції та собівартість виробництва. Основними перспективними напрямками розвитку підприємств швейної галузі легкої промисловості України є:

— ефективне управління витратами та зниження собівартості продукції;

— застосування міжнародної сертифікації продукції та стандартизації процесів виробництва як складових управління якістю;

— удосконалення рівня організації виробництва за використанням модернізованого устаткування та новітнього програмного забезпечення;

— впровадження сучасних технологій виробництва та зменшення тривалості виробничого процесу;

— налагодження тісних зв'язків з бізнес-партнерами.

Отже, сучасний стан легкої промисловості України можна охарактеризувати як незадовільний і нестабільний. Внутрішній ринок заповнили іноземні товари, які є нижчими за якістю і дешевшими, а тому витісняють вітчизняну продукцію з українського ринку. Підприємства не можуть ефективно працювати через брак інвестицій і відповідного високотехнологічного обладнання. Легка промисловість потребує великої підтримки з боку держави у вигляді відповідних державних програм. Проаналізувавши цю галузь, можна сказати, що головною метою її стратегічного розвитку є створення умов, направлених на підвищення ефективності виробництва сучасних конкурентоспроможних товарів, які будуть задовольняти потреби населення, держави і суб'єктів господарювання, що забезпечить стабільний розвиток легкої промисловості в перспективі.

А також є недолік у тому, що переважна більшість підприємств легкої промисловості не мають власних Інтернет сайтів, а інформація щодо їх діяльності є дуже обмеженою або взагалі відсутньою для широкого загалу потенційних споживачів.

ВИСНОВКИ

Отже, результати аналізу основних фінансових показників діяльності підприємств швейної промисло-

вості свідчать про негативні тенденції в розвитку галузі. Головна з них полягає в тому, що поряд із незначним скороченням показників виробництва і реалізації продукції діяльність підприємств низькорентабельна. Враховуючи, що переважна більшість швейних підприємств працює на умовах давальницької сировини, для дослідження факторів, що спричиняють вказані негативні тенденції необхідно провести ретельний економічний аналіз господарсько-фінансової діяльності підприємства галузі.

Підсумовуючи викладений матеріал, можна зробити висновок, що незважаючи на загальний кризовий стан вітчизняної швейної галузі, ті підприємства, які зможуть налагодити взаємовигідну співпрацю з іноземними партнерами та почнуть поступово переорієнтовувати свою діяльність у напрямі розширення своєї присутності на внутрішньому ринку, збережуть шанси на успішний розвиток.

Змінити ситуацію відносно давальної сировини і перейти на вітчизняну продукцію досить складно. Підприємствам відмовитись від можливості працювати під контролем західних наглядців майже не можливо, адже багатьом із них не під силу залишитися на плаву на вітчизняній сировині, яка є неналежної якості і не може конкурувати за ціною.

Отже, спроможність швейних підприємств залежить не тільки від рівня розвитку економіки, а й від платоспроможності населення.

На основі даної роботи, можемо зробити певні висновки, направлені на поліпшення ситуації у вітчизняній швейній промисловості:

- швейна промисловість України знаходиться в критичному стані і потребує повного реформування;
- зарубіжні інвестори зацікавлені тільки у "дешевій робочій силі";
- на законодавчому рівні закони щодо давальницької сировини не врегульовані, українські швейні підприємства не захищені законодавчо;
- власні ресурси для відновлення в Україні швейної промисловості відсутні.

Для того, щоб запобігти подальшому зменшенню частки ринку вітчизняного виробника та поновлення її потужності рекомендується провадження наступних заходів:

- покращення іміджу вітчизняних товарів, формування довіри споживачів, створення сильних українських брендів, які могли б конкурувати з іноземними;
- залучення вітчизняних приватних інвесторів до швейної промисловості, формування сприятливого інвестиційного клімату;
- упровадження нових розробок, ноу-хау при виготовленні виробів (наприклад, таких, що знижують собівартість, підвищують якість виробів);
- подальший розвиток виробничої інфраструктури; стимулювання споживача до збільшення споживання товарів промисловості вітчизняного виробництва;
- зменшення ставок податків на сировину та матеріали для швейної промисловості, яка в Україні не представлена вітчизняними виробниками;
- використання досвіду, отриманого від використання давальницьких схем для поновлення швейної промисловості.

Основними стримуючими факторами розвитку легкої промисловості є:

- криза в економіці та війна на сході країни;
- висока собівартість виробництва товарів легкої промисловості;
- низький притік молодих кадрів на підприємства легкої промисловості;
- залежність вітчизняного виробництва від імпортованої сировини;
- низька купівельна спроможність населення;
- заповнення внутрішнього ринку країни дешевою продукцією китайського та турецького виробництва, а також завезення "секонд-хенду" з Європи;
- недостатня інвестиційна та інноваційна активність підприємств.

Перспектива розвитку легкої промисловості полягає у збільшенні частки вітчизняних товарів на внутрішньому ринку та у зростанні експорту продукції власного виробництва. Для цього необхідно підвищувати конкурентоспроможність вітчизняної продукції шляхом поліпшення якості та одночасного зниження її собівартості. Це можливо реалізувати за умови відновлення вітчизняного агропромислового комплексу і хімічного сектора, які зможуть забезпечити легку промисловість сировиною власного виробництва.

Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції як за ціною, так і за якістю дозволить вітчизняним підприємцям поступово відійти від давальницьких схем виробництва.

Конкурентоспроможність вітчизняних виробників, врешті-решт, сприятиме покращенню якості життя населення через підвищення рівня заробітної плати та збільшення робочих місць. А це в свою чергу, певною мірою підвищить купівельну спроможність та сприятиме скороченню сегменту ринку дешевих імпортованих товарів.

Література:

1. Плотніченко І.Б. Сучасний стан та перспективи розвитку швейної промисловості України / І.Б. Плотніченко, 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17270/1/18-109-114.pdf>
2. Фаріон Н.О. Сучасний стан легкої промисловості України: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. / Н.О. Фаріон // Ефективна економіка. — 2015. — № 10. — Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4423>
3. Мочерний С.В., Основи підприємницької діяльності / С.В. Мочерний. — К.: "Академія", 2005. — 280 с.
4. Базилевич В.Д., Попов В.М., Базилевич К.С., Гражевська Н.І. Економічна теорія: Політекономія / В.Д. Базилевич, В.М. Попов, К.С. Базилевич, Н.І. Гражевська. — К.: "Знання-Прес", 2007. — 719 с.
5. Мельник М.І., Яремчук Р.Є. Проблемні питання розвитку легкої промисловості України в умовах створення ЗВТ з ЄС / М.І. Мельник, Р.Є. Яремчук [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150304.pdf>
6. Бойчик І.М. Економіка підприємства: навч. посіб. / І.М. Бойчик. — [вид. 2-ге, доп. і перероб.]. — К.: "Атіка", 2007. — 528 с.

7. Паливода О.М., Прима Ю.І. Формування економічної стійкості швейних підприємств України на основі кластерних мереж / [Електронний ресурс] О.М. Паливода, Ю.І. Прима // Технології та дизайн. — 2013. — № 4 (9). — Режим доступу: <http://knutd.com.ua/our-publikation/132/139/184/623/5794/>

8. Клочко Ю., Черняк Т. Малі підприємства і проблеми їх розвитку в Україні / Ю. Клочко, Т. Черняк // Економіка України. — 1998. — № 1. — С. 57.

9. Бичковська Ю.О., Юрин Є.Г. Сучасний стан швейної промисловості України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73087>

10. Нові можливості для легкої промисловості на ринку ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://europa-torgivlia.org.ua/legka_promuslovist/

11. В якому стані український легпром увійшов у 2015 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fru.org.ua/ua/media-center/blogs/izovit/v-iakomustani-ukrainskyi-lehprom-uviihshov-u-2015-rik>

12. Кривенко К.Т., Савчук В.С., Беляєв О.О. Політична економія: навч. посібник / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. К.Т. Кривенка. — К.: КНЕУ, 2001. — 508 с.

13. Богданович К. Швейні ZARAbitki, Українські фабрики перетворилися на цех з пошиття для світових брендів // Кореспондент. — 2013. — № 35. — С. 24—27. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/journal/1601403-korrespondent-shvejni-zarabitki-ukrayinski-fabriki-peretvorilisya-na-ceh-z-poshittya-dlya-svitovih-bren>

14. Шляга О.В., Гальцев М.В. / Шляхи підвищення ефективності роботи підприємства / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf

15. Пасека Д.В., Гринько Т.В. Фактори підвищення ефективності діяльності підприємства / Економіка і менеджмент — 2013: перспективи інтеграції і інноваційного розвитку" Том 4 / Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedzment/tom4/48_Paseka.htm

16. Головенко О. Підвищення ефективності діяльності підприємства як результат ефективного управління / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://conference.spkneu.org/2012/12/golovenko-o/>

17. Експорт українських товарів до країн ЄС з початку року зріс на 6,7% [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.eurointegration.com.ua/news/2016/09/15/7054614/view_print/

References:

1. Plotnichenko, I.B. (2012), "The current state and development prospects Ukraine sewing industry", available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17270/1/18-109-114.pdf> (Accessed 10 Oct 2016).

2. Farion, N.O. (2015), "The current state of light Industry of Ukraine: problems and solutions", *Efektivna ekonomika*, vol. 10, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4423> (Accessed 10 Oct 2016).

3. Mochernyy, S.V. (2005), *Osnovy pidpryyemnyt's'koyi diyal'nosti* [Basics of entrepreneurship], Akademiya, Kyiv, Ukraine.

4. Bazylevych, V.D. Popov, V.M. Bazylevych, K.S and Hrazhevs'ka, N.I. (2007), *Ekonomichna teoriya: Polit-ekonomiya* [Economic theory: Political Economy], Znanntya-Pres, Kyiv, Ukraine.

5. Mel'nyk, M.I. and Yaremchuk, R.Ye. (2015), "Problematic issues of development of Ukraine light industry in terms of FTA with the EU", available at: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150304.pdf> (Accessed 10 Oct 2016).

6. Boychuk, I.M. (2007), *Ekonomika pidpryyemstva* [Economics of Enterprise], Atika, Kyiv, Ukraine.

7. Palyvoda, O.M. and Pryma, Yu.I. (2013), "Formation of economic stability sewing enterprises Ukraine on the basis clustered networks", *Tekhnolohiyi ta dyzayn*, vol. 4(9), available at: <http://knutd.com.ua/our-publikation/132/139/184/623/5794/> (Accessed 10 Oct 2016).

8. Klochko, Yu. and Chernyak, T. (1998), "Small enterprises and problems of their development in Ukraine", *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 1, pp. 57.

9. Bychkovs'ka, Yu.O. and Yuryn, Ye.H. (2014), "The current state of the sewing industry in Ukraine", available at: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=73087> (Accessed 10 Oct 2016).

10. *Business as Europeans: a guide for SMEs* (2016), "New features for light industry on the EU market", available at: http://europa-torgivlia.org.ua/legka_promuslovist/ (Accessed 10 Oct 2016).

11. Izovit, T. (2015), "Which state entered the Ukrainian Light Industry in 2015", available at: <http://fru.org.ua/ua/media-center/blogs/izovit/v-iakomustani-ukrainskyi-lehprom-uviihshov-u-2015-rik> (Accessed 10 Oct 2016).

12. Kryvenko, K.T. Savchuk, V.S. and Byelyayev O.O. (2001), *Politychna ekonomiya* [Political Economy], KNEU, Kyiv, Ukraine.

13. Bohdanovych, K. (2013), "Sewing ZARAbitky, Ukrainian factories have become a sewing workshop for brands", *Korespondent*, vol. 35, pp. 24—27, available at: <http://ua.korrespondent.net/journal/1601403-korrespondent-shvejni-zarabitki-ukrayinski-fabriki-peretvorilisya-na-ceh-z-poshittya-dlya-svitovih-bren> (Accessed 10 Oct 2016).

14. Shlyaha, O.V. and Hal'tsev, M.V. (2014), "Ways to improve enterprise performance", available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_066.pdf (Accessed 10 Oct 2016).

15. Paseka, D.V. and Hryn'ko, T.V. (2013), "Factors increasing the effectiveness of the company", available at: http://confcontact.com/2014_04_25_ekonomika_i_menedzment/tom4/48_Paseka.htm (Accessed 10 Oct 2016).

16. Holovenko, O. (2012), "Improving the efficiency of the company as a result of effective management", available at: <http://conference.spkneu.org/2012/12/golovenko-o/> (Accessed 10 Oct 2016).

17. *Yevropejs'ka pravda* (2016), "Export of Ukrainian goods to the EU from the year grew by 6.7%", available at: https://www.eurointegration.com.ua/news/2016/09/15/7054614/view_print/ (Accessed 10 Oct 2016).

Стаття надійшла до редакції 16.10.2016 р.